

Activisme en de rol van ngo's

“We moesten veel doen om (het) te verwezenlijken. Het kostte verschillende demonstraties door onze organisatie, en gearresteerd worden, zelf op tafel gaan staan in het parlement, vooraleer we een uitnodiging kregen om te spreken ... ik kreeg vijf minuten.”

Cheri Honkala, de eerste steuntrekker in de VS die getuigde voor het Parlement; Kensington Welfare Rights Union

Wat is een ngo?

De term niet-gouvernementeel, of beter non-profit, wordt meestal gebruikt voor het soort organisaties die samen het maatschappelijk middenveld willen vormen. Zulke organisaties worden gekenmerkt door het hebben van een doelstelling die niet gebaseerd is op financieel gewin. Dit laat echter ruimte voor een groot aantal bestaansredenen en een grote variëteit aan programma's en activiteiten. Ngo's variëren van kleine drukkingsgroepen, bijvoorbeeld rond welbepaalde milieuproblemen of mensenrechtenschendingen, over educatieve organisaties, opvangcentra voor vrouwen, culturele verenigingen, religieuze organisaties, juridische stichtingen, humanitaire hulpprogramma's - en deze lijst is nog niet af - tot de grote internationale organisaties met honderden of zelfs duizenden takken of leden in verschillende delen van de wereld.

In dit hoofdstuk werpen we een blik op de belangrijke rol die deze organisaties gespeeld hebben, en nog steeds spelen, in de bescherming van de mensenrechten overal ter wereld. Bij bijna alle niveau's van pogingen om de waardigheid van individuele burgers te behoeden tegen de macht van de staat spelen ngo's een cruciale rol, namelijk bij:

- het aanvechten van individuele schendingen van mensenrechten
- het aanbieden van directe steun aan diegenen wiens rechten geschonden zijn
- het lobbyen voor veranderingen in de nationale en internationale wetgeving
- het helpen om de inhoud van die wetten te ontwikkelen
- het bevorderen, bij de bevolking, van de kennis van en het respect voor mensenrechten.

De bijdrage van ngo's is belangrijk omwille van de resultaten die bereikt worden, en zodoende ook voor het optimisme dat mensen voelen over het opkomen voor de mensenrechten in de wereld. Maar ngo's zijn ook belangrijk omdat ze op een zeer directe manier ter beschikking staan van individuen overal ter wereld. Zij worden beheerd en gecoördineerd - zoals de meeste organisaties - door individuen, maar ze halen ook een groot gedeelte van hun kracht vanwege andere leden van de gemeenschap die vrijwillige ondersteuning geven aan het gezamenlijke doel. Dit maakt dat zij van grote betekenis zijn voor diegenen die willen bijdragen aan de verbetering van de mensenrechten in de wereld.

Types mensenrechten ngo's

De VN Conferentie over de Rechten van de Mens (1993) - bekend als de Conferentie van Wenen - werd bijgewoond door 841 ngo's van overal ter wereld, die zichzelf allemaal omschreven als een organisatie met een mensenrechtenmissie. Hoewel dit op zich een indrukwekkend cijfer is, was het slechts een kleine fractie van het totale aantal ngo's die ergens in de wereld actief zijn op het gebied van de mensenrechten.

De meeste zelf verklaarde 'mensenrechtenorganisaties' zijn geëngageerd in de bescherming van de *burgerlijke en politieke rechten*. De bekendste organisaties onder hen, ten minste op internationaal niveau, zijn waarschijnlijk Amnesty International en

“Get up, stand up, stand up for your rights.”

Bob Marley

“De wereld is een gevaarlijke plek om te leven! Niet zozeer omwille van degenen die het kwaad veroorzaken, maar omwille van diegenen die het laten gebeuren.”

Albert Einstein

“God geeft ons handen, maar
Hij bouwt geen bruggen.”

Arabisch spreekwoord

Human Rights Watch, die beiden over de hele wereld actief zijn. Zoals we echter gezien hebben, vormen burgerrechten en politieke rechten slechts één categorie van de vele verschillende mensenrechten die erkend zijn door de internationale gemeenschap, en er komen steeds nieuwe rechten bij, zelfs vandaag nog. Als we hiermee rekening houden en die ngo's in aanmerking nemen die actieve spelers zijn in de aanpak van problemen als armoede, geweld, racisme, gezondheidsproblemen, dakloosheid en milieuproblemen – om er maar een paar te noemen – dan loopt het daadwerkelijke aantal ngo's die zich, in welke vorm dan ook, bezighouden met de bescherming van mensenrechten in de honderdduizenden over heel de wereld.

Tijdens haar Algemene Vergadering in 2001 wijzigde Amnesty International haar mandaat zodat ook economische en sociale rechten en het recht op ontwikkeling opgenomen werden binnen haar doelstelling en actiegebied.

? Ken je ngo's die vechten voor de mensenrechten in jouw land?

Hoe oefenen zij invloed uit op het proces?

NGO's kunnen de strijd aanbinden voor de bescherming van de mensenrechten in een aantal verschillende stadia en op verschillende niveaus. De strategieën die zij daarvoor gebruiken zullen verschillen naargelang de aard van hun doelstellingen, hun specificiteit of algemeenheid, hun korte of lange termijn karakter, hun lokale, nationale of internationale draagwijdte, enzovoort.

a. Directe bijstand

Het is vooral voor ngo's die actief zijn op het gebied van de bescherming van sociale en economische rechten gebruikelijk om een zekere vorm van directe bijstand te bieden aan degenen die het slachtoffer zijn van schendingen van mensenrechten.

Het kan hierbij gaan om humanitaire bijstand, om bescherming, of om vorming in het verwerven van nieuwe vaardigheden. In andere gevallen, waar het recht door de wet beschermd is, kan het gaan om juridische hulp of advies over de indiening van een klacht.

In vele gevallen echter is directe bijstand aan het slachtoffer van een schending ofwel niet mogelijk, ofwel is het niet de beste manier om de middelen van een organisatie in te zetten. In deze gevallen, en dit geldt wellicht voor de meerderheid van de gevallen, moeten ngo's zich op een langere termijn richten en nadenken over andere manieren om de schending recht te zetten of om gelijkaardige schendingen in de toekomst te vermijden.

b. Accurate informatie verzamelen

Als er één fundamentele strategie aan de basis ligt van de verschillende vormen van ngo-activisme is het misschien de poging om de plegers van onrecht publiek aan te klagen. Regeringen zijn heel vaak in staat om zich te onttrekken aan hun verplichtingen onder de internationale verdragen die ze ondertekend hebben, omdat de impact van hun beleid gewoonweg niet bekend is bij het grote publiek. Zulke informatie verzamelen en gebruiken om regeringen publiek aan te klagen is essentieel om hen ter verantwoording te roepen, en wordt door ngo's frequent gebruikt. Zij proberen druk uit te oefenen op mensen of regeringen door een concreet geval dat het rechtvaardigheidsgevoel van de mensen aanspreekt te identificeren, en dat dan openbaar te maken.

Twee van de bekendste voorbeelden van organisaties die gekend zijn om hun accurate controle en rapportage zijn Amnesty International (zie pagina 270 voor meer informatie) en het Internationaal Comité van het Rode Kruis. Beide organisaties hebben een groot gezag bij het brede publiek, maar ook op het niveau van de VN, waar hun rapporten gebruikt worden om regeringen die de voorwaarden van de internationale verdragen aanvaard hebben te controleren.

c. Campagne voeren en lobbyen

Lobbyen is de algemene benaming voor het uitoefenen van druk op nationale of internationale actoren om een verandering in het beleid teweeg te brengen. Er zijn verschillende vormen en een ngo zal proberen, afhankelijk van de doelstellingen, van de aard van het 'doelwit', en natuurlijk van de middelen die ze ter beschikking heeft, de meest geschikte manier aan te wenden. Een aantal gebruikelijke methoden worden hier opgesomd.

- Het schrijven van brieven is een methode die met veel succes door Amnesty International en andere ngo's aangewend wordt. Mensen en organisaties 'bombarderen' regeringsleden met brieven van duizenden leden van over de hele wereld.
- Straatacties of demonstraties, en de media-aandacht die hier meestal mee gepaard gaat, kunnen aangewend worden wanneer organisaties de steun van het publiek willen invoeren of iets onder de aandacht van het publiek willen brengen om een regering 'in verlegenheid' te brengen.
- De media spelen vaak een belangrijke rol bij het lobbyen en het internet vervult hierin een steeds prominentere rol.
- Naast het organiseren van openbare uitingen van steun of verontwaardiging kunnen ngo's ook deelnemen aan privé-ontmoetingen of briefings met officiële. Soms is het dreigement om iets bekend te maken aan het publiek voldoende om een beleid te veranderen, zoals in het verhaal hieronder blijkt.

Hoe groter de steun van het publiek of van andere invloedrijke actoren (bijvoorbeeld regeringen van andere landen), hoe groter de kans dat een campagne het vooropgestelde doel zal bereiken. Zelfs al gebruiken ze deze steun niet altijd direct, toch hoeven ngo's dikwijls niet tot actie over te gaan, door aan te geven dat een groot deel van de bevolking zou kunnen gemobiliseerd worden tegen de regering.

? Zijn er in jouw land grote campagnes geweest? Wat was het resultaat hiervan?

d. Lange termijn educatie

Vele ngo's die actief zijn op het gebied van de mensenrechten houden zich, ten minste als onderdeel van hun activiteiten, ook bezig met sensibilisering van het publiek of met educatief werk. Omdat ze beseffen dat de kern van hun steun bij het grote publiek ligt, zullen ngo's vaak proberen de leden van het grote publiek meer kennis bij te brengen over mensenrechtelijke kwesties. Een grotere kennis van deze rechten en van de methoden om ze te beschermen, zal waarschijnlijk tot meer respect leiden, en zal op zijn beurt de kans vergroten om in concrete gevallen van schendingen van de mensenrechten publieke steun te verwerven. Het is die steun of potentiële steun die aan de basis ligt van het succes van de ngo-gemeenschap om de mensenrechtenomgeving te beschermen.

Voorbeelden van succesvol activisme

Geweld binnen het gezin in Rusland

Er bestaan verschillende cijfers over huiselijk geweld in Rusland, maar door sommigen wordt aangenomen dat het in 30 tot 40% van de gezinnen voorkomt. Na de Vrouwenconferentie van Peking in 1995 werden de eerste betrouwbare cijfers gepubliceerd. Deze suggereerden dat jaarlijks 14.500 vrouwen door hun echtgenoot vermoord werden en dat 50.000 anderen moesten opgenomen worden in het ziekenhuis. Het heeft heel wat moeite gekost vooraleer dit probleem in Rusland erkend werd, maar het succes is vooral het resultaat van de inspanningen van de ngo ANNA, een stichtend lid van de Russische Associatie voor Crisiscentra voor Vrouwen.

De organisatie werd opgericht door Marina Pisklakova, een vooraanstaande vrouwenrechtenactiviste. In juli 1993 leidde zij in haar eentje een telefonische hulpdienst voor

"Het kan leuk zijn om brieven te schrijven naar mensen die autoritaire of repressieve regimes leiden, een dictator te hebben als 'pennevrind', en een vreselijke lastpost te zijn door hem deze brieven te sturen."

Sting

"Mensenrechteneducatie is een manier van leven. We hebben er ons de afgelopen jaren mee bezig gehouden zonder te weten dat al onze activiteiten van doen hadden met mensenrechteneducatie."

Alexandra Vidanovic, Open Club Nis, Federale Republiek van Joegoslavië, deelneemster aan het Forum voor Mensenrechteneducatie.

“Ik kon niet nee zeggen; er waren zoveel vrouwen.”

Marina Pisklakova

vrouwen in nood en richtte later het eerste crisiscentrum voor vrouwen op in haar land. Ze lobbyde voor wetten die het misbruik aan banden moesten leggen en werkte met een vijandig ordehandhavingssysteem om hulp te bieden aan slachtoffers en om strafvervolgingen in te stellen. Ze begon een mediacampagne om het geweld tegen vrouwen aan het licht te brengen en vrouwen van hun rechten op de hoogte te brengen. Tegenwoordig verschijnt ze regelmatig op radio en tv om op te komen voor de rechten van de vrouw.

De organisatie slaagde erin de definitie van huiselijk geweld uit te breiden tot verkrachting door de echtgenoot, seksueel geweld binnen huwelijk of relatie, psychologisch geweld, isolement en economische controle. Tegen de zomer van 1994 hadden ze een eerste groep vrouwen getraind als telefonische adviesverleners. In 1995 gingen ze in andere Russische steden aan de slag, voor lokale vrouwengroepen die stilaan ontstonden en ook telefonische hulpdiensten of crisiscentra wilden oprichten. ANNA hielp programma's ontwikkelen om psychologische en juridische bijstand te bieden aan de slachtoffers van huiselijk geweld en in 1997 stapten advocaten die voor de organisatie werkten met de eerste zaak van huiselijk geweld naar de rechter en ze wonnen deze. Hierdoor werd in Rusland een precedent geschapen. Aan het begin van het nieuwe millennium waren er in heel Rusland 40 crisiscentra voor vrouwen.

De website van de organisatie: www.owl.ru/anna.

Milieuproblemen in Zwitserland

“Ik ben geen buitengewoon persoon. Elke vrouw in mijn situatie zou hetzelfde doen.

Ik heb het gevoel dat... ik stond aan het begin van iets nieuws, een belangrijke ontwikkeling in Rusland, een nieuwe houding. Nu heeft iedereen het over huiselijk geweld. En velen doen er iets aan.”

Marina Pisklakova

Tussen 1961 en 1976 dumpten verschillende grote chemiereuzen meer dan 114.000 ton giftig industrieel chemisch afval in de voormalige Bonfol groeve in Zwitserland. Hoewel het vandaag verboden is om dit afval te dumpen, was er in 1961, toen men ermee begon, geen wet die dit verbood. Het giftig afval bleef op het terrein aanwezig en vervuilde de omliggende gemeenschappen en het milieu. Het ging om een mengeling van organische en anorganische pollutanten.

Op 14 mei 2000 bezetten ongeveer 100 activisten van Greenpeace de Bonfol stortplaats in de buurt van Basel. Zij eisten dat de chemische bedrijven die het giftig afval gedumpt hadden de volledige verantwoordelijkheid namen voor de opruiming ervan. De activisten verklaarden dat zij de stortplaats zouden bezetten tot de chemische bedrijven zich engageerden tot de schoonmaak van de stortplaats op een manier die geen verder risico zou inhouden voor mens en milieu.

De bezetting van de stortplaats verplichtte de chemische industrie de dialoog aan te gaan met afvaardigingen van de gemeente en met Greenpeace. Het resultaat was dat de chemische industrie uiteindelijk een overeenkomst tekende om tegen februari 2001 een studie uit te voeren over de opruiming en om in datzelfde jaar te beginnen met de daadwerkelijke opruiming. De industrie ging er ook mee akkoord om de plaatselijke overheden en milieuorganisaties te betrekken bij de schoonmaak en hen te informeren over de vervuiling van grond- en drinkwater die het gevolg waren van het afvalstorten. Op 17 juli 2001 staakte Greenpeace de bezetting van de chemische stortplaats.

Zie ook www.greenpeace.org.

Budgetten

Ontwikkelingsinitiatieven voor Sociale en Humane Actie (DISHA)

“De toxische nalatenschap van de chemische industrie mag geen last worden voor de toekomstige generaties.”

Stefan Weber,
Greenpeace
campagnevoerder

DISHA werd in het begin van de jaren '90 in de Indiase staat Gujarat opgericht als de vertegenwoordiger van groepen stambewoners en boswerkers met in totaal ongeveer 80.000 leden. De organisatie gebruikt het recht op informatie om een analyse te maken van de budgetten van de staat en de mate waarin de begroting overeenstemt met de publieke engagementen om de armoede te verminderen.

De organisatie begon met het afdwingen van een minimumloon voor de boswerkers. De directeur van DISHA gaf uitleg bij de aanpak van de organisatie: “Hiervoor gingen we kijken naar de redenen waarom de regio geen ontwikkeling had gekend en waarom er geen werkgelegenheid gecreëerd was. We bekeken hoe de staat haar geld spendeerde en dus gingen we de begroting van de staat bestuderen.”

In 1994 beslisten de leden van DISHA om hun analyses aan alle parlementsleden, de pers en invloedrijke burgers bekend te maken. Dit was een garantie voor het feit dat de informatie overal gebruikt en besproken werd.

Sinds de organisatie met haar werk begon zijn de bijdragen van de staat aan stamgebieden aanzienlijk toegenomen: in het begin bedroeg de bijdrage 12% van het budget, maar dat is nu al opgelopen tot 18%. Omdat hun onderzoek zo grondig was dwong DISHA al snel respect af als organisatie "die niet alleen slogans uitschreeuwde en demonstreerde, maar zeer overtuigende argumenten formuleerde, op basis van feiten en cijfers. Mensen komen nu naar ons voor informatie over de begroting - we zijn de enige organisatie in het land die de begroting analyseert".

De diamantoorlogen

Global Witness UK is een organisatie die ervoor ijvert om het verband aan te tonen tussen de exploitatie van het leefmilieu en de schending van mensenrechten. Het is een milieugroepering, met standplaats in Londen, die in 1993 van start ging in een gehuurd kantoor, met één afgedankte computer.

Vandaag is de organisatie nog steeds klein, met slechts negen medewerkers, maar vier jaar lang leidden de oprichters Charmain Gooch, Simon Taylor en Patrick Alley een campagne tegen de diamantindustrie.

Gedurende die periode kon Global Witness de handel in illegale diamanten met succes in verband brengen met bloedige Afrikaanse oorlogen. Zij kon bewijsmateriaal verzamelen om regeringen, de Verenigde Naties en het publiek ervan te overtuigen dat illegaal ontgonnen diamanten in Afrikaanse oorlogsgebieden gebruikt werden om conflicten te financieren waarin kinderen verminkt werden en tienduizenden het leven lieten. De organisatie heeft verwoed gelobbyd om beleidsvormers tot inzicht te brengen, door allianties te smeden met andere niet-gouvernementele organisaties (ngo's) actief in Angola, en door machtige politieke sympathisanten zoals de Canadese ambassadeur Robert Fowler, die de VN Sanctiecommissie voor Angola voorziet, voor zich te winnen. Heel snel kwam er een mondiale campagne op gang die in staat was het op te nemen tegen deze wereldomvattende industrie.

Toen Robert Fowler, Canada's ambassadeur bij de VN, tijdens het Wereld Diamant Congres in Antwerpen waarschuwde voor een boycot zoals tegen bont, sloeg de diamantindustrie de schrik om het hart. In juli 2000, toen ze er blijkbaar van overtuigd was dat ze aan de rand van een afgrond stond, gaf de internationale diamantindustrie (jaarlijks goed voor 7 miljard \$) toe aan de eisen van de activisten voor fundamentele veranderingen in de diamanthandel.

Zie ook www.globalwitness.org.

Rolstoeldrempels in Tuzla

In 1996 besloot een ngo voor gehandicapten in Tuzla (Bosnië-Herzegovina) een campagne te voeren voor meer bewustzijn inzake het verkeer. De organisatie Lotos streefde ernaar het bewustzijn van de mensen inzake lichamelijk gehandicapte mensen en verkeerskwetsies te vergroten. Ze identificeerden verschillende concrete doelstellingen, waaronder speciale parkeerplaatsen voor gehandicapten, betere toegang tot openbaar vervoer en toegankelijke voetpaden en wegen. In de week voor de verkiezingscampagne organiseerden ze een aantal evenementen. Tegen het einde van die periode waren de mensen zich meer bewust van de problemen en werden alle voetpaden in Tuzla heraangelegd, met opritten voor rolstoelen!

Bronnen

Risse T., Ropp S., Sikink K., *The Power of Human Rights*, Cambridge University Press, 1999.

Forsythe, D., *Human Rights in International Relations*, Cambridge University Press, 2000.
www.speaktruth.org.

Hijab, Nadia, *Human Rights and Human Development: Learning from Those Who Act*, HDRO Background Paper, 2000.

"De omstandigheden hadden veel weg van slavernij. Er was amper sprake van menselijke waardigheid en wetten werden nauwelijks nageleefd."

M.D. Mistry, directeur van DISHA

"Zelden hebben activisten op zo'n korte tijd zo veel bereikt."

de krant *The Independent*

"Ik ben er vast van overtuigd dat Tuzla de meest toegankelijke stad voor rolstoelgebruikers is in Bosnië-Herzegovina."

Campagnevoerder, Tuzla